

Hans Boland

Dankwoord bij de aanvaarding van de Martinus Nijhoffprijs 2015

Slavist Hans Boland (1951) vertaalde werken van uiteenlopende Russische auteurs, onder meer proza van Dostojevski en Tolstoi en poëzie van Poesjkin en Achmatova. Hij schreef ook veel behartenswaardigs óver vertalen. In 2014 zag zijn eerste (autobiografische) roman De zachte held het licht en in datzelfde jaar weigerde hij de Poesjkin-medaille aan te nemen uit handen van Poetin. In 2015 verscheen een tweede, herziene druk van Mijn Russische ziel (eerste uitgave 2005), over zijn verblijf in Vologda en Sint-Petersburg in de jaren negentig. In 2017 publiceerde hij een nieuwe vertaling van Tolstois Anna Karenina. Hij woont tegenwoordig in zijn geboorteland Indonesië. Ondanks de bedenkenwaardig krappe vier minuten die hij toebemeten kreeg, slaat hij in dit dankwoord spijkers met koppen.

Dankwoord bij de aanvaarding van de Martinus Nijhoffprijs 2015

Dames en heren, Igno, vrouwen en mannen van het Prins Bernhard Cultuurfonds, leden van de jury van de Martinus Nijhoff Vertaalprijs 2015, Christiane, mede-onderdanen van de Republiek der Letteren, vrienden, familie, Teguh: beste, lieve allemaal.

Dank dat jullie naar deze prachtige locatie zijn gekomen voor een ceremonie die een voor mij niet minder heuglijk en eervol moment markeert dan voor een échte schrijver de uitreiking van de échte Nobelprijs.

Als ik iedereen die ik zou moeten en willen bedanken voor haar of zijn bijdrage aan mijn vertalerschap bij naam zou noemen, zou ik het honderdvoudige nodig hebben van de vier minuten die me vandaag zijn vergund. Literair vertalers ontmoeten misschien meer dan welke beroepsgroep ook, hetzij bij lijve, hetzij virtueel, mensen uit wie ze beroepsmatig inspiratie putten, al is het maar voor één woord of uitdrukking: de groenteboer, de dokter, de doktersassistente, loketbeambten, straatslijpers, kinderen, allochtonen – iedereen kan je op een idee brengen en je taalgebruik verrijken. Mijn belangrijkste leraren wil ik niettemin noemen: Anna Achmatova, Fjodor Dostojevski, Michail Lermontov, Vsevolod Garsjin en bovenal Alexandr Poesjkin.

Voor deze feestelijke dag, het eerbetoon en niet in de laatste plaats de zak geld die mijn kant uit komt, ben ik de jury innig en eeuwig dankbaar. De nominatie werd mij telefonisch meegedeeld op mijn Javaanse kostkamertje; ik was totaal beduusd. Hoewel de beer nog niet was gevild, was hij geschoten; zijn huid heb ik dan ook onmiddellijk geïnvesteerd in een schattig eigen huisje op Java, met lotusbloemen in de tuinvijver. Cees, Ria, Linda, Annelies, Jan en Wim: jullie verdienen lof voor de verrassende en verstandige beslissing die jullie als jury hebben genomen.

Aan het Cultuurfonds is de hele samenleving grote dank verschuldigd, maar in het bijzonder toch ook mijn collega's, prijswinnaars of niet: zonder het fonds zou ons beroep nog veel meer lijken op dat van privésecretaris van de koning, die zo onzichtbaar mogelijk dient te blijven.

Ik wil van dit podium gebruikmaken om te pleiten voor de herinvoering van het vertalen in het regulier onderwijs. Vanaf het moment dat dat kind met het badwater van de ouderwets geworden scholing is weggegooid (dat wil zeggen in de jaren zeventig van de vorige eeuw), is het gemiddelde taalniveau van de Nederlanders – zowel op het vlak van de moedertaal als op dat van de vreemde talen – in een schrikbarend, om niet te zeggen ijzingwekkend tempo gekelderd. De gemiddelde Nederlander van 2015 kwekt wellicht lekkerder Engels en kwaakt zonder twijfel luider kikkerlands dan zijn landgenoot van twee generaties eerder, maar zijn creatieve taalbeheersing en zijn taalbewustzijn zijn het nulpunt gevaarlijk dicht genaderd, terwijl slordig taalgebruik de norm is geworden, ook onder parlementariërs, journalisten en universitair geschoolden. Het beste, zo niet enige

probate middel om dit proces te stoppen en mogelijk te keren, is vertalen – niet op de manier waarop mijn generatie zich daarmee onledig placht te houden, maar als een scheppende bezigheid waarvan iedereen kan genieten, zoals ik er zelf de afgelopen veertig jaar ononderbroken van heb genoten. Een extra, medisch voordeel is dat de ogen van onze spes patriae bij het vertalen zich niet vierkant hoeven te staren op een beeldscherm. Want de kunst van het vertalen zal nooit worden overgenomen door de computer – zelfs als hij het brein van de mens volledig zal vervangen, zoals doemscenario's voorspellen, betekent dat het definitieve einde van het literair vertalen überhaupt. De Nijhoffprijs zal aan zijn neus voorbijgaan.

Dank voor de aandacht en ik hoop jullie straks allemaal persoonlijk een hand of kus te kunnen geven.